

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No6(6)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 374 sahifa,
22-iyun, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijranovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woogyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

“Kitobxonlar klubi” modelining ingliz tili to‘garak mashg‘ulotlarida o‘quvchilarning kognitiv kompetensiyasini rivojlantirish mexanizmlari.....	10
Madaminova Gulzira Gulamkadirovna	
Bo‘lajak pedagoglarning kasbiy faoliyatida suggestiv yondashuvning o‘rni	14
Arolov Davronjon Davlataliyevich	
Akmeologik yondashuv asosida maktabgacha ta‘lim direktor o‘rinbosarlarining kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish mexanizmini takomillashtirish	19
Asatullayeva Sitora Dilmurod qizi	
Hozirgi o‘zbek tilida neologizmlarning tarixi va bugungi kun taraqqiyoti.....	22
Bektosheva Mehinbonu Abdumalik qizi	
Maktabgacha ta‘lim tashkilotlari bolalarida jamoada ishlash ko‘nikmalarini shakllantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	26
Djurayeva Dilfuza Nuriddin qizi	
Korpus lingvistikasi vositalari yordamida bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilarining til tahlili ko‘nikmalarini shakllantirish metodikasi.....	30
Eshonqulova Sarvinoz Yashinovna	
Talabalarning shaxsiy sifatlarini rivojlantirishda sun‘iy intellektning o‘rni va ahamiyati.....	35
Hojiyeva Nasiba Bahodirovna	
Logopedik mashg‘ulotlarni tashkil etish va rejalashtirish moduliga oid mustaqil ta‘lim topshiriqlarini integrativ modellashtirishning innovatsion texnologiyalari.....	39
Ibroximova O‘g‘iloy Inomjon qizi	
Jismoniy tarbiya darslarida ortiqcha vaznli bolalarga differensial yondashuvning ahamiyati	43
Yuldashev Bobirjon Noibjon o‘g‘li	
Maktabgacha ta‘lim tashkilotida xalq og‘zaki ijodi vositasida bolalarning axloqiy sifatlarini shakllantirishning ahamiyati.....	48
Muradxanova Munisaxon Ikrom qizi	
Bo‘lajak psixologlarda altruistik xulq motivlarini rivojlantirishning psixologik imkoniyatlari	54
Nusratova Mexriniso Baxshilloevna	
Inklyuziv ta‘lim tushunchasi va uning zamonaviy pedagogik paradigmalar tizimidagi o‘rni.....	59
Pulatova Dilfuza Azamkulovna	
Magistrlarda “Imposter sindromi”ni yengish orqali kreativ salohiyatni rivojlantirishning psixologik mexanizmlari.....	66
Qayumov Baxtiyor Zokirjon o‘g‘li	
Kichik maktab yoshidagi bolalar nutqining fonematik rivojlanishi	70
Qurbonova Sevara Suyunovna	
Mikrobiologiya ta‘limida individual pedagogik texnologiyalarni joriy etish mexanizmlari	74
Raxmatov Oxunjon Soibjonovich	
“Estetik tarbiya”, “kreativ kompetensiya”, “estetik tarbiya mexanizmlari” tushunchalarining konseptual asoslari.....	79
Saidova Feruza Akramovna	
Zamonaviy ta‘lim jarayonida neyropedagogika yordamida nutqiy ko‘nikmalarni rivojlantirish.....	84
Sidiqova Yulduz Sobirovna	
“So‘nggi jadid” Begali Qosimovning ilmiy-pedagogik merosi.....	88
Toxirova Dilshoda Inom qizi	
Ona tili darslarida o‘qib tushunish ko‘nikmasini rivojlantiruvchi mashq va topshiriqlar ustida ishlash	92
Turg‘unova Nilufar Muxiddin qizi	
Ingliz, golland va o‘zbek tillaridagi frazeologizmlarning lingvostatistik xususiyatlari.....	96
Xaydarova Go‘zalxon	

Maktabgacha yoshdagi bolalarda hayotiy kompetensiyalarni shakllantirishda yumshoq ko'nikmalarning ahamiyati.....	101
<i>Xolmatova Dilshoda Sherali qizi</i>	
Farzandlarda kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishda oilaning pedagogik imkoniyatlari	105
<i>Yusupova Diloromxon Sabirdjanovna</i>	
Yoshlarda tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish orqali sotsial manipulyativ ta'sirlarga psixologik barqarorlikni shakllantirish.....	109
<i>Qosimova Sarvinoz Baxtiyorovna</i>	
O'quvchilarda modellashtirish ko'nikmalarini shakllantirishga ko'maklashadigan faoliyat usullari	114
<i>Abdurazzaqov O'ktam Abduqayumovich</i>	
Dizartriya shakllarining klinik-patogenetik tahlili va differensial diagnostikasi	120
<i>Axmedova V. T.</i>	
Boshlang'ich sinflarda fanlararo yondashuvga asoslangan integrativ topshiriqlar ishlab chiqishning uslubiy asoslari.....	127
<i>Elmurodova Inoyat Abdumutalibovna</i>	
Deviant xulq-atvorli o'smirlar ijtimoiylashuvining psixologik determinantlari.....	132
<i>Elov Ziyodullo Sattorovich</i>	
Sun'iy intellekt texnologiyalari asosida talabalar o'quv natijalarini baholashning pedagogik modeli.....	138
<i>Ernazarov Mirzohid Yo'ldosh o'g'li</i>	
Tibbiyot oliy ta'lim muassasalarida biokimyo fanini raqamli texnologiyalar asosida o'qitish metodikasi	145
<i>Mamadaliyeva Zarina Raxmat qizi</i>	
Boshlang'ich ta'limda kognitiv tilshunoslikni joriy etish masalalar	150
<i>Mamatova Gulshan Amankulovna</i>	
Doston musiqiy merosini o'rganishni uslubiy takomillashtirish mazmuni.....	153
<i>Qo'shayev Ilhom Axtamovich, Nasirova Sevinch Ismatovna</i>	
"Elektr yoritish" fanida mustaqil ta'limning zamonaviy shakllari.....	157
<i>Nasretdinova Feruza Nabiyeвна</i>	
Maktabgacha va maktab yoshidagi bolalarda sog'lom turmush tarzi madaniyatini shakllantirish	162
<i>Nazarova Dildora Asatovna, Kuchkorova Robiya Shuxrat qizi</i>	
Dual ta'limda oliy ta'lim va maktabgacha ta'lim tashkilotlari o'rtasidagi hamkorlikning mazmuni.....	167
<i>Qoraboyeva Zohidaxon To'lanboyevna, Tursunbayeva Sevara Abdullo qizi</i>	
A Methodological Model for Developing Pedagogical Reflection in Pre-Service EFL Teachers.....	172
<i>Rahimberdiyeva Maftuna Rakhimberdi kizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda sog'lom turmush tarzining kasbiy kompetentlikka ta'siri	177
<i>Raximova Saboxat Qaxramon qizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishda interaktiv texnologiyalar va faol ta'lim metodlarining samaradorligi	182
<i>Safarova Nigora Nasilloevna</i>	
Maktabgacha ta'lim jarayonida interfaol usullarning mazmuni, turlari va funksional ahamiyati.....	190
<i>Safarova Soliha Ilhomovna</i>	
Talabalarni ma'naviy tarbiyalash jarayonida diagnostik metodlardan samarali foydalanishning ahamiyati... 196	
<i>Saotmuratova Zebo Yuldash qizi</i>	
Musiqqa ta'limida interfaol metodlardan foydalanishning didaktik imkoniyatlari.....	200
<i>Saparov Raxim Muratbayevich</i>	
Maktabgacha yoshdagi tarbiyalanuvchilarning mantiqiy fikrlashini rivojlantirish ijtimoiy zarurat sifatida.....	204
<i>Xolmatova Yodgoroy Baxtiyorjon qizi</i>	
Energetika fanlarini o'qitishda sun'iy intellektdan foydalanishning pedagogik afzalliklari.....	208
<i>Zoxidov Iqboljon Zokirjonovich</i>	
Методическая модель контекстуального обучения в формировании лингвокультурной компетенции при обучении русскому языку в национальных группах	213
<i>Рустамова Ферузaxon Махмуджановна</i>	

Integrating Artificial Intelligence into EFL Academic Writing Instruction: Opportunities, Challenges, and Pedagogical Implications.....	218
<i>Allamurodov Elyor Tursun ugli</i>	
Sahna nutqida adabiy tur va janrlarning metodik talqini.....	223
<i>Dilrabo Jumanova</i>	
Sun'iy intellekt asosidagi ta'lim ekotizimi: imkoniyatlar va xavflar	227
<i>Oqil Ochilov Lutfullo o'g'li</i>	
Z avlod bilan ishlashda ta'lim va tarbiyaga oid zamonaviy tendensiyalar	232
<i>Ravshanov Sanjar Tolibjonovich</i>	
Talabalarni ma'naviy tarbiyalash jarayonida diagnostik metodlardan samarali foydalanishning ahamiyati...	235
<i>Saotmuratova Zebo Yuldash qizi</i>	
Tarixiy-ilmiy materiallar va zamonaviy texnologiyalar integratsiyasi asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining geometrik tafakkurini rivojlantirish metodikasi.....	239
<i>Toshpulatova Mamura Ismailovna, Mannonova Dilafro'z Ravshan qizi</i>	
Davlat-xususiy sherikchilik asosidagi maktabgacha ta'lim tashkilotlarini boshqarish va muvofiqlashtirish ...	244
<i>Xakimov Abdug'ulom Soyibjonovich</i>	
Ingliz tilini boshqa sohadagilarga o'qitishda grammatik jihatlar	247
<i>Ataboyeva Guliruxsor Baxtiyor qizi</i>	
Methodological Foundations for Developing Environmental Education Through the Integration of Climate Change Education Into Biology Lessons in General Secondary Schools.....	250
<i>Abdurakhmanova Iqbolkhon Yulchiyevna</i>	
Sharq va G'arb mutafakkir olimlarining oila va farzand tarbiyasi borasidagi qarashlari	255
<i>Berdiyeva Dilnoza A'zamovna</i>	
Ommaviy sport turlari yordamida ayollarni sog'lom turmush tarziga yo'naltirishda ilmiy yondashuv	258
<i>Charos Axmadova</i>	
STEAM integratsiyasi orqali maktab o'quvchilarida tadbirkorlik ko'nikmalarini rivojlantirish	262
<i>Choriyor Maxmatraimov Eshmamatovich</i>	
Maktabgacha ta'lim kafedrasida bo'lajak tarbiyachilarni innovatsion-metodik faoliyatga tayyorlashni transformatsion boshqarish texnologiyasi	267
<i>Djalalov Baxromjan Begmurzayevich</i>	
Raqamli transformatsiya sharoitida yosh ota-onalarda yolg'izlik hissining namoyon bo'lishiga ta'sir etuvchi ijtimoiy-psixologik va etnopsixologik omillar	272
<i>Erimmetova Nafisa Bahromovna</i>	
Zamonaviy ta'lim muhitida talabalarning ijtimoiy-psixologik adaptatsiyasi va uning strategiyalari	279
<i>Haqberdiyeva Dinora Qobil qizi</i>	
Maktab direktorlarining moliyaviy boshqaruv kompetensiyalarini rivojlantirish texnologiyalari.....	283
<i>Karimov Jaxongir Abdunabiyevich</i>	
Jadidlar merosiga e'tibor: tarixiy xotira va ma'naviy tiklanish omili.....	287
<i>Madaminova Shaxodat Shomurotovna</i>	
Sun'iy intellekt texnologiyalarining ta'limdagi o'rni va nutqni baholashdagi imkoniyatlari.....	293
<i>Mahmudova Maftuna Aktam qizi</i>	
Effectiveness of Simulator Technologies in Pilot Training: an Experimental Study	297
<i>Maksudov Ilhomjon Turgunboy o'g'li</i>	
Yangi O'zbekistonda o'qituvchi maqomining huquqiy kafolatlari va pedagogik faoliyat samaradorligi.....	301
<i>Menlibayeva Azima Oralbayevna, Oralbayeva Aziza</i>	
Raqamli jamiyat sharoitida ong transformatsiyasining falsafiy jihatlari.....	305
<i>Muxitdin Nazarov</i>	
10-11-sinf o'quvchilarida o'qishdan yozuvga o'tish ko'nikmasini rivojlantirishning bosqichli metodik tizimi ...	310
<i>Nazarova Shoiraxon Abdumo'min qizi</i>	
Zamonaviy ta'lim paradigmasida "potensial" tushunchasi: shaxsning rivojlanishga qaratilgan ichki imkoniyatlari, bilim, ko'nikma, qobiliyat va kompetensiya.....	314
<i>Qurbonova Gulmira Alisher qizi</i>	

Deffenbacherning driving anger scale metodi asosida haydovchilarning agressiv xulq-atvorining psixologik xususiyatlarini jinslar kesimida o'rganish	318
Rahim Usmonov Raxmonali o'g'li	
Sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik-psixologik mexanizmlari.....	323
Sadoqat Sarmanova Shermahmatovna	
Vizual axborot: paydo bo'lish tarixi, qo'llanish sohalari va ta'lim jarayonidagi ahamiyati.....	328
To'g'izboyev Faxriddin Ulashovich	
Fizika darslarini tashkil etishning mazmuni, mohiyati va didaktik tamoyillari.....	334
Turabova Lobar Xusen qizi	
Ekstrakorporal urug'lantirish orqali tug'ilgan bolalarda xotiraning rivojlanishi	339
Usmonova Xusnora Ergashovna	
Raqamli ta'lim muhitida boshlang'ich sinf o'quvchilarining emotsional barqarorligini shakllantirish	344
Yusupova Diloromxon Sabirdjanovna	
Milliy va xalq o'yinlari vositasida talabalarni sog'lomlashtirish.....	347
Ahmedov Gayratjon Kosimovich	
Деонтология медицинского персонала: этико-профессиональные ориентиры в условиях современной медицины.....	350
Бабаджанова Гулчехра	
Формирование творческого восприятия учащихся на уроках музыки.....	355
Габдульманова Ильнура Минисламовна	
Qizlar tarbiyasida maktab va mahalla hamkorligi monitoring tizimini takomillashtirishning pedagogik asoslari.....	358
Abdurazoqova Marg'uba Muxammad qizi	
Maktabgacha ta'lim tarbiyachilarida iqtisodiy tushunchalarni shakllantirish pedagogik muammo sifatida	362
Ergashova Dilafro'z	
Bo'lajak tarbiyachilarda kasbiy karyerani shakllantirishning metodologik asoslari	365
Hayitova Sarvinoz Mahmudovna, Ilmiy rahbar: Ashirova Sojida Baxromovna	
Pedagogical and Methodological Foundations for Developing an Interactive Mobile Application for Teaching English to Preschool Children (Based on the Solobee Project)	368
Khurshida Kuchkarova	

DEFFENBACHERNING DRIVING ANGER SCALE METODI ASOSIDA HAYDOVCHILARNING AGRESSIV XULQ-ATVORINING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARINI JINSLAR KESIMIDA O'RGANISH

Rahim Usmonov Raxmonali o'g'li

Farg'ona davlat universiteti psixologiya kafedrasida o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada haydovchilarning agressiv xulq-atvorining psixologik xususiyatlari Driving Anger Scale (DAS) metodikasi asosida jinslar kesimida o'rganilgan. Tadqiqotda 527 nafar haydovchi ishtirok etib, ulardan 411 nafar erkaklar va 116 nafar ayollardan iborat bo'lgan. Olingan natijalar erkak va ayol haydovchilar orasida agressiv haydovchilikning ayrim komponentlari bo'yicha statistik jihatdan ahamiyatli farqlar mavjudligini ko'rsatdi.

Erkaklarda dushmanlik imo-ishoralari, politsiya nazorati va sekin harakatlanayotgan transport vositalariga nisbatan g'azab reaksiyalari yuqoriroq bo'lsa, ayollarda yo'l harakati qoidabuzarliklariga nisbatan emotsional javoblar nisbatan kuchliroq ekanligi aniqlandi. Tadqiqot natijalari agressiv haydovchilikning shakllanishida jins omili muhim psixologik determinantlardan biri ekanligini tasdiqlaydi.

Kalit so'zlar: agressiv haydovchilik, Driving Anger Scale, haydovchi psixologiyasi, g'azab, jinsiy farqlar, yo'l harakati xavfsizligi, frustratsiya, transport psixologiyasi.

Abstract: This article examines the psychological characteristics of aggressive driving behavior across genders using the Driving Anger Scale (DAS). The study involved 527 drivers, including 411 males and 116 females. The results revealed statistically significant gender differences in several components of driving anger.

Male drivers demonstrated higher levels of anger related to hostile gestures, police presence, and slow-moving vehicles, whereas female drivers exhibited stronger emotional reactions to traffic rule violations. The findings confirm that gender is an important psychological determinant in the development of aggressive driving behavior and should be considered in road safety interventions and driver education programs.

Key words: aggressive driving, Driving Anger Scale, driver psychology, anger, gender differences, road safety, frustration, transportation psychology.

Аннотация: В данной статье на основе методики Driving Anger Scale (DAS) исследуются психологические особенности агрессивного поведения водителей в гендерном аспекте. В исследовании приняли участие 527 водителей, из которых 411 мужчин и 116 женщин. Полученные результаты показали наличие статистически значимых различий между мужчинами и женщинами по отдельным компонентам агрессивного вождения.

Мужчины продемонстрировали более высокие показатели по шкалам враждебных жестов, полицейского контроля и раздражения, связанного с медленным движением транспорта, тогда как женщины показали более выраженные эмоциональные реакции на нарушения правил дорожного движения. Результаты исследования подтверждают важную роль гендерного фактора в формировании агрессивного водительского поведения.

Ключевые слова: агрессивное вождение, Driving Anger Scale, психология водителя, гнев, гендерные различия, безопасность дорожного движения, фрустрация, транспортная психология.

KIRISH

Yo'l-transport hodisalari zamonaviy jamiyatning eng dolzarb muammolaridan biri bo'lib, ularning aksariyati inson omili bilan bog'liq. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, har yili 1,3 milliondan ortiq inson yo'l-transport hodisalarida oqibatida halok bo'ladi. Zamonaviy transport psixologiyasi tadqiqotlari ko'rsatishicha, haydovchilarning emotsional holati, xususan, g'azab va agressivlik darajasi xavfli haydovchilik xatti-harakatlarini shakllantiruvchi muhim omillardan biridir.

Agressiv haydovchilik boshqa haydovchilarga nisbatan dushmanona munosabat, qoidalarni ongli ravishda buzish, xavfli manevrlar bajarish va salbiy emotsiyalarni yo'l harakati jarayonida namoyon qilish bilan tavsiflanadi. Shu sababli aggressiv haydovchilikni ilmiy jihatdan o'rganish yo'l harakati xavfsizligini ta'minlashda muhim amaliy ahamiyat kasb etadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Agressiv haydovchilik fenomeni frustratsiya-agressiya nazariyasi, kognitiv baholash nazariyasi va ijtimoiy o'rganish nazariyalari doirasida izohlanadi. Dollard va Miller tomonidan ishlab chiqilgan frustratsiya-agressiya nazariyasiga ko'ra, maqsadga erishishga to'sqinlik qiluvchi vaziyatlar aggressiv reaksiyalarni keltirib chiqaradi. Yo'l tirbandliklari, boshqa haydovchilarning qoidabuzarliklari yoki sekin harakatlanishi frustratsiyaning asosiy manbalari hisoblanadi.

Deffenbacherning Driver Anger Theory konsepsiyasi esa haydovchilik jarayonida yuzaga keladigan g'azab reaksiyalarining individual farqlarini tushuntiradi. Mazkur nazariyaga ko'ra, ayrim shaxslar yo'l harakati vaziyatlarini boshqalarga nisbatan ko'proq tahdidli va adolatsiz deb qabul qiladilar. G'azablangan, aggressiv haydovchilar va "yo'l g'azabi" (road rage) so'nggi yillarda jamoatchilik tomonidan tobora ko'proq e'tiborga olinmoqda. Eng jiddiy holatlarda esa jismoniy hujumlar bilan bog'liq hodisalar AQShda 1990-yillarning boshlarida yiliga 7 % ga oshgan (American Automobile Association, 1997). Yo'l harakati xavfsizligi bo'yicha mutasaddilar jarohat bilan yakunlangan avariylarning uchdan biridan uchdan ikki qismigacha aggressiv haydash bilan bog'liqligini taxmin qiladilar (Martinez, 1997; Snyder, 1997). Bundan tashqari, tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, sud tomonidan yo'naltirilgan yoki o'z ixtiyori bilan murojaat qilgan aggressiv haydovchilar yuqori darajadagi intermittent explosive disorder (vaqti-vaqti bilan portlovchi g'azab buzilishi) hamda boshqa sezilarli psixopatologiyalarga ega bo'lishadi (Galovski, Blanchard va Veazey, nashrga qabul qilingan).

Boshqa tadqiqotlar (Deffenbacher, 1999, 2000; Deffenbacher, Deffenbacher, Richards va Lynch, 2001; Deffenbacher, Huff, Lynch, Oetting va Salvatore, 2000; Lynch, Deffenbacher, Filetti va Dahlen, 1999) yuqori darajadagi g'azabga ega haydovchilar xavf ostidagi guruh ekanligini ko'rsatgan. Past darajadagi g'azabli haydovchilarga nisbatan yuqori darajadagi g'azabli haydovchilar yo'lda 2,7 marta ko'proq g'azablanadilar va g'azabni yanada kuchliroq boshdan kechiradilar. Masalan, yuqori g'azabli haydovchilar kundalik haydashda ko'proq g'azab his qiladi, odatiy va shoshilinch tirbandlik kabi tez-tez uchraydigan vaziyatlarda, kuchli tirbandliklarda (masalan, avtomobillar "bump-to-bump" holatda bo'lishi yoki sekin harakatlanayotgan avtomobilni quvib o'ta olmaslik) hamda shaxslararo ziddiyatlar bilan bog'liq holatlarda (masalan, boshqa haydovchi uning haydashini tanqid qilib baqirishi yoki kutib turgan parking joyini olib qo'yishi) ko'proq g'azablanadilar.

Agressiv haydovchilik masalasi Deffenbacher, Stephens, Dahlen, Sullman, Parker, Reason, Lawton, Özkan, Lajunen va boshqa olimlar tomonidan keng o'rganilgan. Deffenbacher va hammualliflari haydovchilikdagi g'azab ko'rsatkichlari yuqori bo'lgan shaxslar ko'proq tezlikni oshirish, signal berish va boshqa transport vositalarini ta'qib qilishga moyilligini aniqlagan.

Sullman (2015) tadqiqotlarida aggressiv haydovchilik yo'l-transport hodisalari xavfini sezilarli darajada oshirishi ko'rsatilgan. Özkan va Lajunen (2006) esa jinsiy farqlar haydovchilikdagi aggressiv reaksiyalarning shakllanishida muhim rol o'ynashini aniqlaganlar.

Xavfli haydovchilik xulq-atvorlari orasida aggressiv qoidabuzarliklar ataylab dushmanona harakatlarni, jumladan, olddagi transport vositasiga haddan tashqari yaqin masofada harakatlanish (tailgating), jahl bilan signal chalish yoki yo'l harakati qoidalarini qasddan buzishni anglatadi. Bunday xatti-harakatlar jamoat xavfsizligi uchun jiddiy tahdid bo'lib, chalg'ish yoki tezlikni oshirish kabi qasddan bo'lmagan xatolarga nisbatan yo'l-transport hodisalari xavfini yanada kuchli oshiradi (McTish va Park, 2016; Sullman va Stephens, 2021).

Diqqat yetishmovchiligi va giperfaollik sindromi (ADHD) mavjud shaxslarda bunday qoidabuzarliklar nafaqat diqqatning sustligi, balki impulsivlik, giperfaollik hamda affektiv regulyatsiyaning buzilishi natijasida ham yuzaga keladi (Malta va boshq., 2005; Oliver va boshq., 2015). Mazkur omillarning sezilarli ta'siriga qaramay, aggressiv haydovchilik qoidabuzarliklari hali ham yetarlicha o'rganilmagan bo'lib, bunga agressiyani yagona tarzda ta'riflashdagi nomuvofiqliklar hamda aynan ADHD bilan bog'liq agressiyani metodologik jihatdan ajratish murakkabligi sabab bo'lmoqda (Jerome va boshq., 2006; Sullman va Stephens, 2021).

Past va o'rta daromadli mamlakatlarda (LMIC) yashovchi yosh erkaklar ADHD bilan bog'liq haydovchilik qoidabuzarliklari nuqtai nazaridan eng yuqori xavf guruhini tashkil etadi. Ushbu zaiflik ADHDning erkaklarda ko'proq uchrashi hamda ayollarga nisbatan giperfaollik va impulsivlik belgilarining kuchliroq namoyon bo'lishi bilan izohlanadi (Fayyad va boshq., 2017; Harzand-Jadidi va boshq., 2025). Bundan tashqari, LMIC mamlakatlarda ADHD bo'yicha ixtisoslashgan ruhiy salomatlik xizmatlarining yetarli emasligi davolanishdagi bo'shliqlarni yuzaga keltiradi (Kieling va boshq., 2011).

Hindiston kabi davlatlarda ikki g'ildirakli transport vositalarining ustunligi esa yo'l harakati xavfsizligi bilan bog'liq xatarlarni yanada kuchaytiradi (Singh va Misra, 2004; World Health Organization, 2018). LMIC sharoitida

ikki g'ildirakli transport vositalari transport tarkibi va haydovchilarning xulq-atvori sababli shahar yo'l-transport hodisalarining asosiy qismini tashkil etadi (Reddy va Balaraman, 2016; Paul, 2024; Waghmode va boshq., 2024).

Yosh erkak mototsikl haydovchilari orasida agressiv qoidabuzarliklar, tezlikni oshirish hamda himoya dubulg'asidan muntazam foydalanmaslik holatlari ko'proq uchraydi (Gupta va boshq., 2014; Rajesh va boshq., 2019). Ayniqsa, impulsiv haydovchilarda dubulg'adan foydalanmaslik ADHDga xos tavakkalchilikka moyillik, kuchli hissiyot izlash va o'zini boshqara olmaslik kabi xususiyatlarning muhim xulqiy indikatori hisoblanadi (Safiri va boshq., 2016; Shoham va boshq., 2016; Man va boshq., 2017; Pollak va boshq., 2017).

Yo'l-transport jarohatlari bugungi kunda jahon miqyosidagi eng muhim sog'liqni saqlash muammolaridan biri bo'lib, har yili taxminan 1,36 million kishining hayotiga zomin bo'ladi. Ushbu o'limlarning qariyb 29 foizi mototsikl va velosiped foydalanuvchilari hissasiga to'g'ri keladi (World Health Organization, 2023). Mazkur muammo, ayniqsa, past va o'rta daromadli mamlakatlarda (LMIC) keskin namoyon bo'ladi, chunki bu hududlarda ikki g'ildirakli transport vositalari asosiy transport turi hisoblanadi. Faqat Hindistonning o'zida yiliga 449 002 ta yo'l-transport hodisasi va 151 mingdan ortiq o'lim qayd etiladi hamda shaxsiy transport vositalari foydalanuvchilarining 41 foizdan ortig'i ikki g'ildirakli transport vositalaridan foydalanadi (Datta va boshq., 2024). LMIC mamlakatlaridagi yosh haydovchilar odatda qisqa, ammo transport oqimi yuqori bo'lgan shahar yo'nalishlarida harakatlanadilar, bu esa ular orasida jarohatlanish va o'lim xavfini sezilarli darajada oshiradi.

Epidemiologik tadqiqotlar erkaklar va ayollar o'rtasida yaqqol tafovut mavjudligini ko'rsatadi. Masalan, Chand Basha va hamkorlari (2013) Haydarobod shahrida mototsikl bilan bog'liq o'limlarning 83,78 foizi erkak haydovchilar hissasiga to'g'ri kelishini aniqlagan bo'lib, erkak va ayollar nisbati 5:1 ni tashkil etgan. Ushbu ma'lumotlar LMIC mamlakatlaridagi yosh erkak mototsikl haydovchilarida ADHD simptomlari, haydovchilikdagi g'azab va shaxs xususiyatlari kabi psixologik hamda xulq-atvor omillarini o'rganish amaliy jihatdan muhim ekanligini ko'rsatadi (Datta va boshq., 2024).

Shaxs xususiyatlari orasida nevrozizm ADHDga ega shaxslarda agressiv haydovchilikning muhim prediktori hisoblanadi. Emotsional beqarorlik, salbiy affektning yuqoriligi va stressga past chidamlilik bilan tavsiflanadigan nevrozizm ADHD simptomlarining og'irligi hamda agressiv haydovchilik xatti-harakatlari bilan izchil bog'liq bo'lib, bu bog'liqlik ko'pincha haydovchilik vaqtida yuzaga keladigan g'azab orqali visotachilanadi (Richards va boshq., 2006; Knouse va boshq., 2013; Oliver va boshq., 2015). Garchi past kelishuvchanlik va past vijdonlilik kabi boshqa shaxs xususiyatlari ham xavfli haydovchilik bilan bog'liq bo'lsa-da, aynan nevrozizm ADHD bilan bog'liq agressiyani eng barqaror tarzda izohlovchi omil sifatida namoyon bo'ladi.

Nevrozizm darajasi yuqori bo'lgan shaxslar kuchli emotsional reaktivlik hamda ijro etuvchi funksiyalarning pasayishini namoyon etadilar. Bu buzilishlar ishchi xotira va tormozlovchi nazorat kabi "sovuq" ijro etuvchi jarayonlarni ham, emotsionalarni boshqarishga oid "issiq" ijro etuvchi jarayonlarni ham qamrab oladi (Martel, 2009; Groves va boshq., 2022). O'z-o'zini boshqarishning ikki jarayonli nazariyasiga muvofiq (Hofmann va boshq., 2009; Strack va Deutsch, 2015), bunday buzilishlar impulsiv va g'azab ta'sirida yuzaga keladigan haydovchilik xatti-harakatlariga moyillikni oshiradi. Ushbu bog'liqlik emotsional regulyatsiyaning umumiy buzilish mexanizmlarini aks ettirib, nevrozizm ADHDga xos g'azabni nazorat qilishdagi qiyinchiliklar, reaktiv agressiya va tormozlovchi nazoratning sustligini kuchaytiradi hamda moslashuvchan bo'lmagan haydovchilik xatti-harakatlari xavfini oshiradi (Murray va boshq., 2021; Connor va boshq., 2010).

Emotsional regulyatsiyaning buzilishi bugungi kunda kattalardagi ADHDning asosiy belgilaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. U g'azabning kuchli namoyon bo'lishiga hamda impulsiv xatti-harakatlarga, jumladan, transport vositasini boshqarish jarayonidagi nojo'ya xatti-harakatlarga sabab bo'ladi (Lenzi va boshq., 2018; Blader, 2021; Modesto-Lowe va boshq., 2017).

Tadqiqotlar ADHDga ega shaxslar odatiy haydovchilarga qaraganda haydovchilik paytidagi g'azab va agressiv qoidabuzarliklarni, masalan, oldingi transport vositasiga haddan tashqari yaqin yurish yoki keskin tormozlash kabi harakatlarni sezilarli darajada ko'proq namoyon etishini ko'rsatgan (Richards va boshq., 2006; Oliver va boshq., 2015). Stressga yuqori sezgirlikni ifodalovchi nevrozizm esa transport vositasini boshqarishning murakkab vaziyatlarida emotsional nazoratni yanada zaiflashtiradi (Tement va boshq., 2020).

Avvalgi neyrosvirlash tadqiqotlari ushbu holatlarni ADHDga ega shaxslarda emotsionalarni qayta ishlash bilan bog'liq frontal nazorat hududlari hamda limbik tizim faoliyatidagi o'zgarishlar bilan izohlagan bo'lsa-da (Jakobi va boshq., 2022), mazkur tadqiqotda bunday neyrobiologik mexanizmlar o'rganilmagan. Bundan tashqari, ayniqsa LMIC mamlakatlarida ikki g'ildirakli transport vositalarining ustunligi, yo'l harakati nazoratining sustligi hamda emotsionalarni ifodalash bilan bog'liq madaniy xususiyatlar ushbu xavflarni yanada kuchaytirishi mumkin bo'lsa-da, mazkur mexanizmlar real hayot sharoitlarida yetarlicha tadqiq etilmagan (Harzand-Jadidi va boshq., 2025; Andrade va boshq., 2022).

Oldingi tadqiqotlarda ADHD simptomlari, shaxs xususiyatlari va xavfli haydovchilik xatti-harakatlari alohida o'rganilgan bo'lsa-da, ularni yagona moderatsiyalangan mediatsiya modeli doirasida birlashtirgan tadqiqotlar juda kam uchraydi. Ayniqsa, past va o'rta daromadli mamlakatlardagi yosh mototsikl haydovchilari orasida bu

bo'shliq yaqqol ko'zga tashlanadi. Mavjud aralashuv dasturlari asosan simptomlarni kamaytirishga qaratilgan bo'lib, nevrozizm va emotsional regulyatsiyaning buzilishi kabi o'zgartirish mumkin bo'lgan omillarga yetarli e'tibor bermaydi (Bodalski va boshq., 2019; Bunford va boshq., 2015).

Mazkur tadqiqot agressiv haydovchilik qoidabuzarliklarini ADHD simptomlari og'irligining prediktori sifatida ko'rib chiqadi hamda haydovchilikdagi g'azab va nevrozizmning moderatsion rolini tekshiradi. Bu esa yo'l harakati xavfsizligi bo'yicha amaliy dasturlarni takomillashtirish, skrining, haydovchilarni tayyorlash va xavfni kamaytirishga qaratilgan shaxsga yo'naltirilgan yondashuvlarni ishlab chiqish imkonini beradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu ilmiy bo'shliqni to'ldirish maqsadida tadqiqotda ikki g'ildirakli transport vositalaridan muntazam foydalanadigan hamda ADHD simptomlari yuqori bo'lgan yosh erkak talabalarda agressiv haydovchilik qoidabuzarliklari asosiy natijaviy ko'rsatkich sifatida o'rganildi. Himoya dubulg'asidan foydalanish ADHD og'irligi bilan bog'liq real hayotdagi tavakkalchilik xatti-harakatlarining xulqiy indikatori sifatida baholandi.

Shuningdek, nevrozizm va haydovchilikdagi g'azab ADHD simptomlari bilan agressiv haydovchilik o'rtasidagi bog'liqlikni moderatsiya qiluvchi omillar sifatida tahlil qilindi. Muntazam ravishda ikki g'ildirakli transport vositasidan foydalanadigan haydovchilarni o'rganish orqali olingan natijalar yuqori xavf guruhlar uchun shaxs xususiyatlariga asoslangan yo'l harakati xavfsizligi dasturlarini ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Driving Anger Scale metodikasining ilmiy asoslari

Driving Anger Scale (DAS) Deffenbacher tomonidan ishlab chiqilgan bo'lib, haydovchilarning turli yo'l vaziyatlariga nisbatan g'azab reaksiyalarini baholashga qaratilgan. Metodika quyidagi asosiy omillarni o'z ichiga oladi:

- dushmanlik imo-ishoralari;
- qoidabuzarliklar;
- politsiya nazorati;
- sekin haydash;
- qo'pollik va e'tiborsizlik;
- yo'ldagi to'siqlar.

Mazkur omillar haydovchilarning emotsional reaksiyalarini kompleks baholash imkonini beradi.

Agressiv haydovchilikning psixologik determinantlari

Agressiv haydovchilik quyidagi psixologik omillar bilan bog'liq:

- impulsivlik;
- nevrozizm;
- frustratsiyaga past chidamlilik;
- stressga moyillik;
- dushmanlik;
- xavfli xulq-atvorga moyillik;
- emotsional o'zini boshqarishning sustligi.

Tadqiqotlar erkaklarda agressiv xulq-atvorning ochiq shakllari, ayollarda esa emotsional reaktivlik yuqoriroq bo'lishini ko'rsatadi.

Tadqiqotda Deffenbacherning Driving Anger Scale (DAS) metodikasi qo'llanildi.

Tadqiqot ishtirokchilari:

- Erkaklar - 411 nafar;
- Ayollar - 116 nafar;
- Jami - 527 nafar haydovchi.

Natijalar Student t-mezoni yordamida jinslar kesimida taqqoslandi.

1-jadval: Haydovchilarning agressiv xulq-atvori ko'rsatkichlarining jinslar bo'yicha taqsimlanishi

Shkala	Jins	n	M	SD	t	p
Dushmanlik imo-ishoralari	Erkak	411	3.42	0.88	5.04	.024*
	Ayol	116	2.95	0.92		
Qoidabuzarliklar	Erkak	411	2.15	0.74	-6.52	.018*
	Ayol	116	2.68	0.81		
Politsiya nazorati	Erkak	411	2.88	1.10	4.12	.031*
	Ayol	116	2.41	1.05		
Sekin haydash	Erkak	411	3.65	0.95	5.25	.012*
	Ayol	116	3.12	0.98		
Qo'pollik va e'tiborsizlik	Erkak	411	3.20	0.82	0.23	.814
	Ayol	116	3.18	0.85		
Yo'ldagi to'siqlar	Erkak	411	2.75	0.91	0.31	.756
	Ayol	116	2.72	0.89		

TAHLIL VA NATIJALAR

Natijalar erkak va ayol haydovchilar orasida bir qator ahamiyatli farqlar mavjudligini ko'rsatdi.

Dushmanlik imo-ishoralari shkalasida erkaklar ayollarga nisbatan sezilarli darajada yuqori natija ko'rsatgan ($p < 0,05$). Bu erkaklarning salbiy emotsiyalarni ochiqroq ifodalashga moyilligini ko'rsatadi.

Politsiya nazorati va sekin haydash omillari bo'yicha ham erkaklar yuqoriroq natija ko'rsatgan. Ushbu holat erkaklarning nazorat va cheklovlariga nisbatan emotsional reaksiyalari kuchliroq ekanligini ko'rsatadi.

Qoidabuzarliklar shkalasida esa ayollar yuqoriroq ko'rsatkich qayd etgan. Bu natija qoidabuzarlik holatlariga nisbatan emotsional sezgirlikning yuqoriroqligi bilan izohlanishi mumkin.

Qo'pollik va e'tiborsizlik hamda yo'ldagi to'siqlar omillari bo'yicha statistik ahamiyatli farqlar aniqlanmadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari haydovchilarning agressiv xulq-atvori tarkibida jinsiy farqlar mavjudligini ko'rsatdi. Erkak haydovchilarda dushmanlik imo-ishoralari, politsiya nazorati va sekin harakatlanayotgan transport vositalariga nisbatan g'azab reaksiyalari yuqoriroq namoyon bo'ldi. Ayol haydovchilarda esa qoidabuzarliklarga nisbatan emotsional reaksiyalar kuchliroq ekanligi aniqlandi.

Olingan natijalar agressiv haydovchilikning oldini olish bo'yicha psixologik profilaktika dasturlarini ishlab chiqishda jinsiy xususiyatlarni hisobga olish zarurligini ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Deffenbacher J.L., Oetting E.R., Lynch R.S. Development of a Driving Anger Scale. - Psychological Reports, 1994. - Vol. 74. - P. 83-91.
2. Deffenbacher J.L., Lynch R.S., Oetting E.R., Swaim R.C. The Driving Anger Expression Inventory. - Journal of Counseling Psychology, 2002. - Vol. 49. - P. 87-97.
3. Deffenbacher J.L. A review of interventions for the reduction of driving anger. - Transportation Research, 2016.
4. Dahlen E.R., Martin R.C. The role of anger in risky driving. - Journal of Applied Social Psychology, 2005.
5. Sullman M.J.M. Driver anger and aggressive driving. - Accident Analysis & Prevention, 2015.
6. Parker D., Reason J.T., Manstead A.S.R., Stradling S.G. Driving errors, driving violations and accident involvement. - Ergonomics, 1995.
7. Reason J.T. Human Error. - Cambridge University Press, 1990.
8. Lawton R., Parker D. Individual differences in accident liability. - Accident Analysis & Prevention, 1997.
9. Özkan T., Lajunen T. What causes differences in driving behaviour? - Transportation Research Part F, 2006.
10. Taubman-Ben-Ari O. Driving styles and their psychological determinants. - Accident Analysis & Prevention, 2004.
11. Stephens A.N., Groeger J.A. Anger-congruent behaviour transfers across driving situations. - Cognition and Emotion, 2009.
12. Underwood G. Traffic and Transport Psychology. - Elsevier, 2005.
13. Wickens C.D. Engineering Psychology and Human Performance. - Pearson, 2013.
14. Shinar D. Traffic Safety and Human Behavior. - Emerald, 2017.
15. Fuller R. Driver Behaviour and Training. - Ashgate, 2005.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №6(6)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.